

Historisch Genootschap
Rotterdam
www

meent

levend verleden van Rotterdam

Rotterdam

2de jaargang #2 juni 2013 €6,50

Moordstad Rotterdam

Hoe komt die stad toch aan
zo'n reputatie?

Oud-commissaris Jan Blaauw

'Niets is eenvoudiger dan een
opgeloste moord'

Dichter Ester Naomi Perquin

Terug naar 'haar' gevangenis

1

2

1 Fraaie details uit de pruikentijd

Dr. G. Henk van de Graaf, *Charlois in de Pruikentijd*, Mijnsheerenland 2012 (Holland Productions B.V. Uitgeverij); 211 pp., geïllustreerd; € 12,95

Op 10 november 2010 vond in de Oude Kerk van Charlois de onthulling plaats van twaalf wapenborden uit 1741, gemonteerd op twee bijna zes meter hoge panelen. Deze wapenborden van de schout, schepenen, kerkmeesters, gerechtsbode en timmerman van Charlois hadden de oorspronkelijke, oude kerk gesierd totdat die in 1868 werd afgebroken. In 1909 trof gemeentearchivaris E. van Wiersum de fraai gesneden en gepolychromeerde borden in de toren van de kerk aan; ze werden aangekocht door de gemeente Rotterdam en opgenomen in de collectie van het Museum van Oudheden, het huidige museum Rotterdam. Deze transacties legde Van Wiersum en de toenmalige museum-directeur Hoyneck van Papendrecht degelijk vast. Daardoor waren de wapenborden en hun bijbehorende panelen gemakkelijk terug te vinden in het depot van museum Rotterdam, toen vanuit Charlois de vraag kwam of die wapenborden er nog waren, en zo ja, of ze mochten terugkeren naar Charlois. Voor het zover was, moest een grondige restauratie plaatsvinden en daarvoor was onderzoek nodig. Uit dat onderzoek en nog veel meer onderzoek, telkens met de wapenborden als uitgangspunt, vloeit *Charlois in de Pruikentijd* voort.

Natuurlijk gaat het hier om lokale geschiedenis, maar Henk van de Graaf, een gepromoveerd theoloog, heeft een en ander grondig aangepakt. Hij richt zich daarbij vooral op de kerkelijke geschiedenis van Charlois en op de families van wie de wapenborden nu weer in de kerk hangen. Wat er in Hervormde Kerk van Charlois in de achttiende eeuw speelde, zal echter niet veel verschillen van wat vergelijkbare dorpjes in Holland in de nabij-

heid van een grotere stad meemaakten. Daardoor heeft het boek een bredere strekking dan die van een dorps-geschiedenis.

Zo is het bijvoorbeeld fascinerend om te lezen dat ook in Charlois, een boerendorp toch, in de jaren dertig van de achttiende eeuw 'conventikelen' plaats vonden, dat wil zeggen huiskamer-bijeenkomsten waar de aanwezigen de bijbel lasen en becommentarieerden om elkaar te stichten en de persoonlijke geloofsbeleving te verdiepen. Dat heette 'oefenen', en vaak gingen daarbij niet alleen de preken, maar ook de predikant zelf flink over de tong. Bovendien raakten de oefenaars volgens de dominee wel eens 'het rechte spoor bijster', wat eveneens tot conflicten met de kerkenraad leidde, en in de negentiende eeuw uiteindelijk tot afscheidingen. Van de Graafs minutieuze beschrijving van hoe de kerkenraad de conventikels aanpakte, geeft een goed beeld van de sociale verhoudingen in een dorp als Charlois.

Interessant is dat Van de Graaf niet alleen de notulen van de kerkenraad als bron gebruikt, maar ook notariële archieven en bijvoorbeeld het 'Memory boeck' van Pieter van der Pols, die in 1695 werd geboren en vanaf 1717 woonde in Katendrecht, dat tot de kerkelijk gemeente van Charlois behoorde. Dergelijke ego-documenten zijn zeldzaam en hebben grote waarde als het er om gaat een tijdsbeeld te schetsen; Van de Graaf maakt daarvan goed gebruik. Voor het tijdsbeeld heeft hij bovendien ook achttiende-eeuwse boedel-inventarissen, zowel arm als rijk, in zijn boek opgenomen. Zo kan de verbaasde lezer kennis maken met de in 1738 geveilde huisraad van de overleden schout Papegaay met daarin een niet geringe hoeveelheid Chinees porselein en Delfts aardewerk, gedeeltelijk opgesteld op en in een palissander kast; en een boerenweduwe blijkt in 1740 vrij wat gouden en zilveren sieraden te bezitten, waaronder een zilveren hoofdijzer met gouden stukken, een kostbare uitvoering van de plaatselijke vrouwelijke hoofddracht. Fraaier

nog is een opsomming van de kosten van een begrafenis in 1740, waarbij onder meer 110 pond rundvles werd genuttigd en twee half-vaten bier. Dat is nog een wat anders dan lauwe koffie met cake. Ik ben dol op dat soort details, en daarom blij met *Charlois in de Pruikentijd*. <

2 Levendig relaas over de polderstad

Onno de Wit, Willy Hilverda en Wim Heistek, *De Prins Alexanderpolder en Rotterdam. Van veenmoeras tot polderstad*, Zwolle 2013 (WBOOKS); 192 pp., geïllustreerd; € 19,95; onder nummer 186 opgenomen in de reeks van de Stichting Historische Publicaties Rotterdam

De huidige deelgemeente Prins Alexander is een samenvoeging van een aantal wijken waarvan er één, Kralingseveer, eeuwenoud is; de zes andere wijken zijn naoorlogse scheppingen, waarvan de oudste Het Lage Land (1961) is, en de Vinex-suburb Nesseland de nieuwste. De Prins Alexanderpolder, een uit veenplassen bestaand gebied dat in 1874 tot land werd gemaakt, valt niet precies samen met de deelgemeente; een groot deel van de oorspronkelijke polder behoort tot Capelle aan den IJssel, en een kleiner deel valt nu onder deelgemeente Kralingen-Crooswijk. Daar staat tegenover dat de stadsuitbreiding in noordelijke richting tot aan de Zevenhuizerplas aan de deelgemeente Prins Alexander is toegevoegd. Maar in wezen gaat de geschiedenis van polder en deelgemeente, met uitzondering van Kralingseveer, op z'n best terug tot het in 1843 genomen besluit om de plassen ten (noord)oosten van Rotterdam droog te malen. Het boek dat op initiatief van de historische vereniging Prins Alexander tot stand kwam, heeft vooral de deelgemeente tot onderwerp. Daardoor ligt het accent op de recente geschiede->

Meent

Meent is het historisch magazine van het Historisch Genootschap Roterodamum.

Meent verschijnt in 2013 vier maal.

Meent is te vinden op:

www.facebook.com/TijdschriftMeent

ISSN: 2013 redactie Meent

© 2013 redactie Meent

Redactie:

Ben Maandag, Sjaak van der Velden.

redactiemeent@live.nl

Basisontwerp en art direction:

Puck Gescher, Studio Gescher BNO.

Medewerkers aan dit nummer:

Paul van der Blom, Nicole van Dijk, Anne Jongsmma, Aad Koster, Gyz La Rivière, Frans Meijer, Rob Noordhoek, Doriene Reitsema, Nora Schadee, Sandra Smets, Huib van der Steen, Harm van de Ven, Dieke Wesselingh, Hans Wilschut.

Beeldmateriaal:

BOOR, Centrum Beeldende Kunst, Stadsarchief Rotterdam, Museum Rotterdam

Advertenties:

Melanie Post van Ophem en Aad Koster.

redactiemeent@live.nl

Druk:

Printvisie, Rotterdam.

Prijs losse nummers:

6,50 euro per stuk.

Lidmaatschap:

Meent is gratis bij het lidmaatschap van het Historisch Genootschap Roterodamum.

Lidmaatschap kost 30 euro per jaar.

Secretariaat: C. Hartsuiker, Postbus 23148,

3001 KC Rotterdam

Telefoon 0184-682291, giro 77300

www.rotterdam.nl

Kopij volgend nummer:

Kopij voor Meent 2013 nummer 3 moet uiterlijk

1 augustus 2013 binnen zijn bij de redactie.

nis en een stedenbouwkundige, demografische en sociologische analyse. Toch bevat het boek nog een flinke hoeveelheid historische feiten van voor 1940, waarin vooral het waterbeheer veel aandacht krijgt. Dat is logisch, gegeven het ontstaan van de Alexanderpolder en de ligging ervan: ruim meer dan zes meter onder de zeespiegel en zo het diepst gelegen bewoonde gebied van Nederland. Het verhaal van het oorspronkelijke veengebied is het aloude verhaal van vroege ontginning door drainering en dijkaanleg, afgraving van het veen om de nabijgelegen stad Rotterdam van turf te voorzien, het ontstaan van enorme plassen en de terugwinning van land door het droog te malen. Dat wordt competent verteld, met aardige details, zoals de reden van het behoud van de Noordplas, de huidige Kralingseplas; het schijnt dat de negentiende-eeuwse eigenaar van het buiten Rozenburg zijn fraaie uitzicht op de Noordplas niet wilde missen en voldoende invloed had in het Hoogheemraadschap van Schieland en Rotterdam om drooglegging te voorkomen. In de nieuwe polder kwamen vooral boeren te wonen die zich al gauw specialiseerden op veehouderij, vooral melkkoeien, en tuinbouw, alweer met het oog op de behoeften van Rotterdam. Een levendige beschrijving, geïllustreerd met uitmuntend gekozen foto's, van het dagelijks leven in de jaren 1900 tot 1960 met relatief veel aandacht voor de oorlog en de watersnood van 1953 sluit de oude geschiedenis van de polder af. Interessanter nog is het hoofdstuk dat de stadsuitbreiding in de Alexanderpolder van 1957 af met passende uitvoerigheid behandelt. Het Lage Land en Ommoord zijn in hoge mate de schepping van Lotte Stam-Beese, die functionalisme, het concept van de tuinstad en de naoorlogse wijkgedachte in haar plan verenigde. Daaraan lag veel idealisme ten grondslag en als we tegenwoordig deze wijken niet bijzonder appreciëren vanwege de eenzijdigheid ervan, moet tegelijkertijd

worden vastgesteld dat Beese streefde naar overzichtelijkheid en ritmiek, waarin de eenvormigheid van de bebouwing en de enorme hoeveelheid groen een belangrijke rol spelen. Die opzet is geslaagd, en de eerste bewoners waren in ieder geval tevreden met hun nieuwe woningen, ook al werd er geklaagd over gebrek aan telefoonaansluitingen, onvoldoende winkelaanbod en slechte verbinding met het centrum van Rotterdam. Aan die laatste twee klachten is een eind gekomen met de bouw van Alexandrium en het doortrekken van de oost-west metro. De later gebouwde wijken Oosterflank en Zevenkamp zijn veel gevarieerder in hun opzet, zozeer dat het niet gemakkelijk is de weg in Zevenkamp te vinden, en ook de bouw in 's Gravenland, Prinsenland en Nesseland getuigt van telkens nieuwe inzichten. Zo biedt de deelgemeente Prins Alexander een goede staalkaart van veranderende idealen in stedenbouwkundig en sociaal opzicht. Het boek eindigt met een blik op de toekomst, vooraf gegaan door een grote hoeveelheid gegevens over de samenstelling van de bevolking naar leeftijd en inkomen in de verschillende wijken, de huur- en koopprijzen, veiligheid en zo verder. De deelgemeente scoort niet slecht, vergeleken bij Rotterdam als geheel. Daarnaast doet de auteur de voorspelling 'dat bijna de helft van de woningvoorraad in 2050 volstrekt gedateerd zal zijn', waarbij het vooral gaat om de huizen die tussen 1961 en 1980 zijn gebouwd. Dat geeft te denken. Ook om andere redenen is het boek een plezier om te lezen. En te bekijken. De zorgvuldige vormgeving met prachtige foto's no-digt daartoe uit. <